

ТЕРМИНОЛОГИЧЕН АПАРАТ НА СЕКЦИЯТА ЗА ЕТНОЛИНГВИСТИКА НА ИНСТИТУТА ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ. ПЕРСПЕКТИВИ

ЙОАННА КИРИЛОВА

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“
ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
i.kirilova@ibl.bas.bg

Вниманието в настоящата статия е насочено специално към терминологичния апарат, с който боравят членовете на Секцията за етнолингвистика на Института за български език при БАН, като се представя и един от разработваните в момента проекти. Набелязва се методиката на работа и се представя екипът по проекта. Прави се съпоставка на термините, използвани от Люблинската и от Московската етнолингвистична школа. Представят се и последните научни разработки на Секцията, като на този фон се показват перспективите в нейната работа.

Ключови думи: етнолингвистика; концепт; ценност; когнитивна дефиниция; EUROJOS

THE TERMINOLOGICAL APPARATUS OF THE DEPARTMENT OF ETHNOLINGUISTICS AT THE INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES. PROSPECTS

YOANNA KIRILOVA

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
i.kirilova@ibl.bas.bg

This article discusses specifically the terminological apparatus employed by the team of the Department of Ethnolinguistics at the Institute for Bulgarian Language. It provides an outline of one of the ongoing projects of the Department, presenting the project team and the work methodology adopted in its implementation. The author draws a comparison between the terms used by the Lublin and the Moscow ethnolinguistic schools and goes on to present the latest scientific developments undertaken by the Department's team and the prospects for its future work.

Keywords: ethnolinguistics; concepts; values; cognitive definitions; EUROJOS

Важно направление в научната дейност на Секцията за етнолингвистика е изследването на българската езикова картина на света, както и на отдел-

ните концепти, които я изграждат. В тази област членовете на Секцията са работили по редица национални и международни проекти в партньорство с колеги от Русия, Полша, Словакия и др. В многобройните си разработки те прилагат методологията както на Московската, така и на Люблинската етнолингвистична школа и като резултат успяват да изградят свой собствен почерк в анализа на различни фрагменти от българската езикова картина на света, както и в съпоставка с други езици и култури.

Сред последните успешно завършили проекти на учените етнолингвисти е *Асоциативният свят на българина*. Той е свързан с проучването на значими за българската аксиосфера концепти – *родина, семейство, здраве, душа, справедливост, народ* – и е разработен като част от международния проект EUROJOS 2. При анализа им е следвана методологията, възприета от Люблинската етнолингвистична школа, начело с проф. Й. Бартмински. Шестте студии – финален резултат на изследването – са публикувани в общ сборник (електронно издание) със същото заглавие – *Асоциативният свят на българина* (АСБ/ASB 2023). Проектът печели признанието „Най-значим международен проект с участието на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ за 2023 г.“.

Резултатите от разработките и партньорствата на Софийския център за етнолингвистика се измерват не само в публикуваните досега статии, студии и монографии, в докладите, изнесени на национални и международни конференции, но най-вече в натрупаните знания и опит, във възможността да бъдат прилагани различни подходи и методи при изследването на българската езикова картина на света.

Ето защо един от проектите, по които в момента работят учени от Секцията – „Теория и практика на аксиологичните изследвания на езика и речта в България – общочовешки универсалии и национална специфика на ценностите“ (2023–2026 г.) има за цел да подложи на анализ и оценка подходите и методите, използвани в досегашните изследвания на фрагменти от българската лингвокултура, като намери онези варианти, които реализират най-плодотворни резултати при проучването на ценностите; да бъдат приложени те в практиката при изследването на значими за българина концепти с аксиологична натовареност. В екипа по проекта са включени трима членове на Секцията за етнолингвистика (Й. Кирилова, Цв. Ангелова и Т. Кръстева) и един от Секцията за терминология и терминография (Р. Стоянова). Ценностите, част от българския аксиологичен лексикон, които са обект на анализ по този проект, са *индивид, общество, надежда, милосърдие, мотивация, отзивчивост, толерантност и скромност*.¹

В основата на анализа е заложена методологията на полските етнолингвисти от Университета „Мария Кюри-Склодовска“ в град Люблин, дообогатена с някои от идеите на Московската етнолингвистична школа, както и с концепцията за когнитивната метафора на американската когнитивна лин

гвистика в лицето на Дж. Лейкф и М. Джонсън. Като базови в разработването на споменатите осем ценности се залагат термините *концепт*, *ценност*, *концептуален признак*, *когнитивна метафора* и *когнитивен модел*, *опозиция*, *когнитивна дефиниция*.

Ключов термин, с който борави славянската етнолингвистика въобще, е терминът *концепт*. В своите първоначални изследвания на картината на света на българина членовете на Секцията възприемат като водещо определение на В. А. Маслова за концепта, а именно ментално образувание, характеризиращо се с етнокултурна специфика (Маслова/Maslova 2006). Като се опира на разработките на руските лингвокултуролози, Й. Кирилова вижда *концепта* като „културнозначима същност, която се характеризира с *полиапелируемост* – в плана на изразяване се включват ключовата дума, нейни деривати, синоними, фразеологизми, паремии и др., както и неезикови репрезентанти (*синонимизирани символи*). В плана на съдържание на концепта се включват *понятието* и т.нар. *културен фон*. Концептът притежава аксиологична стойност (Кирилова/Kirilova 2017a: 73).

Учените от Люблинската етнолингвистична школа начело с Й. Бартмински насочват своето внимание и това на колегите си от целия славянски свят именно към концептите, които притежават ясно заявена аксиологична стойност. Разработвайки своя терминологичен инструментариум, полските етнолингвисти се спират на термина *стереотип*, като влагат в него значение, подобно на значението на термина *концепт*. Те уточняват, че до същността му може да се достигне или чрез семасиологичен, или чрез ономасиологичен подход. Според определението на Й. Бартмински стереотипите са „детерминирани субективни представи за предмети и събития, които обхващат както техни описателни, така и оценъчни аспекти и представляват резултат от интерпретация на действителността в рамките на социалните познавателни модели“ (Бартмински/Bartmiński 2014: 402). Така, по подобие на руските езиковеди, полски колеги също виждат стереотипа с по-широк обхват от понятието, като задължително търсят и извеждат негови признаци, имплицитно съдържащи се в поведенчески практики, народни вярвания, убеждения и др., които удачно можем да обобщим с термина *фонові знания*, използван от Е. М. Верещагин и В. Г. Костомаров (Верещагин, Костомаров/Vereshtagin, Kostomarov 1983: 57). Ст. Небжеговска-Бартминска ги нарича *ко-лингвистични данни* и обобщава, че без тях „езиковата комуникация и интерпретацията на изказванията са невъзможни“ (Niebrzegowska-Bartmińska 2018: 16). При разработването на фрагментите от българската езикова картина на света, част от представяния проект, членовете на екипа по традиция се придържат към термина *концепт*.

Концептите, които притежават ясно изявена аксиологична натовареност, се обединяват под общия термин *ценности*. Този термин е ключов за полските етнолингвисти от Люблинската школа, които инициират създава-

нето на *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów* [Аксиологичен лексикон на славяните и техните съседи] (LASiS, т. 1–5 2015–2019).² В него въз основа на единна методология се представя съдържанието на базови общо-славянски и общочовешки ценности. През последното десетилетие учените от Софийския център за етнолингвистични изследвания работят успоредно с колеги от Полша, Русия и други славянски страни за попълването на Славянския аксиологичен лексикон, като усилията са насочени към реконструирането на водещи за славянския свят ценности.

Тази пренастройка в изследователската работа, характерна за славянската етнолингвистика въобще, Й. Бартмински определя като „аксиологичен завой в езикознанието“ (Бартминский/Bartmiński 2019: 32), а вниманието се насочва към съществуването, разбирането и ролята на ценностите в съвременния свят. Това внимание полските когнитивисти обосновават с разбирането, че ценностно маркираните концепти са квинтесенцията на всяка култура, а в същото време са част от езика. „Ценностите са ядрото на всяка култура, а тяхното разпознаване и извеждането на отношението към тях – условие за самоидентификация както на отделния индивид, така и на цялата общност (Бартминский/Bartmiński 2019: 32), тъй като притежават и етнокултурна специфика. Ценностите мотивират човешките постъпки, моралния избор, позволяват на отделния индивид да „разбере както себе си, така и другите, както своите собствени избори, така и тези на другите“ (Rodziewicz 2017: 142).

Естествено, ценностите са динамични същности – в хода на човешката история изобщо и на историята на отделен етнос те обикновено претърпяват разнопосочни исторически трансформации, които най-ясно се открояват чрез проследяване на набора от *концептуални признаци*, чрез които дадена ценност присъства в езика и културата на народа на определен етап от неговото развитие. Това налага разглеждането на концептите и в диахрония. *Признаците на концепта* са съждения, разбирания, имплицитно заложен в съзнанието на отделния индивид и на цялата общност, относно конкретен предмет или абстрактна същност. Те включват в себе си значението на думата, която е репрезентант на концепта, но не съвпадат с него. Поделят се на две групи – *основни* и *допълнителни*. Основните признаци оформят ядрото на концепта и се извеждат чрез *концептуален анализ*³ на ключовата дума (от лексикографски източници, корпуси, актуални медийни и др. текстове), а допълнителните, *периферийните* (по трактовката на И. А. Стернин (Стернин/Sternin 2001: 60–63) признаци се извеждат чрез анализ на дериватите, еквонимите (синоними и антоними), лексикалната съчетаемост, паремите и други допълнителни езикови и неезикови източници. Според подхода на Люблинската етнолингвистична школа събирането на данни при анализа на концепт с аксиологична натовареност включва задължително и данни, събрани с помощта на анкетни проучвания.

Собственият почерк, който притежават концептуалните анализи в изследванията на Секцията за етнолингвистика, се дължи до голяма степен на проучванията върху метафоризацията на културните концепти. Извеждането на метафориката има своята важна роля при реконструиране на съдържанието на концептите с аксиологична натовареност. Учените от Люблинската етнолингвистична школа също маркират, макар и бегло, необходимостта от разкриване на метафорите, чрез които даден културен концепт се закрепва в съзнанието на своите носители, като в конкретните разработки на ценностите се представят само базови метафори, без да се разгръщат техните метафорични модели (Niebrzegowska-Bartmińska 2018: 16).

Съпоставката на набора от *когнитивни метафори* и техните *когнитивни (метафорични) модели* е възможност за интересни наблюдения и изводи както при синхронните, така и при диахронните изследвания на културните концепти. В своите разработки върху метафоризацията на различни концепти учени от Секцията за етнолингвистика първоначално възприемат идеята на И. А. Стернин за базовия чувствено възприеман образ, „костилката за плода“ (Стернин/Sternin 2001: 64), около който се гради метафориката на даден концепт, като усилията на изследователите са свързани именно с неговата реконструкция (Кирилова/Kirilova 2009 и др.). По-късно обаче приемат ясната и точна класификацията на метафорите, направена от когнитивните лингвисти Дж. Лейкф и М. Джонсън в книгата им *Metaphors we live by* [Метафорите, с които живеем] (Lakoff, Johnson 1980), в която те анализират когнитивната семантика като синтез на отношенията между възплетения опит и неговия репрезентативен капацитет (Андреева/Andreeva 2019: 118). Ръководейки се от разбирането за когнитивната метафора като „метафора, отнасяща сетивно възприемани признаци към абстрактни понятия, които е невъзможно да бъдат пряко наблюдавани“ (Кирилова/Kirilova 2017б: 86), и приемайки, че когнитивната метафора се концептуализира от когнитивни модели⁴, Й. Кирилова разработва концептите *ум, сърце и душа; старост, младост, език* като част от българската аксиосфера. В процеса на своята работа над тези концепти в синхронен и диахронен аспект Й. Кирилова достига до идеята, че извеждането на когнитивните метафори и на когнитивните модели, които ги репрезентират, е възможен и работещ подход както при съпоставката на един и същи културен концепт в диахрония (Кирилова/Kirilova 2016; 2017б), така и при извеждането на интерференцията и взаимовръзката между отделни ценности от аксиосферата на даден народ в синхрония (Кирилова/Kirilova 2017а; Kirilova 2020). Това е и начин за извеждането на етноспецифичното в съпоставителен план с други народи и култури. Когнитивните метафори са „подходящ материал за съждения, свързани с националния менталитет“ (Легурска/Legurska 2000: 2), особено използвани в съпоставка. Ето защо извеждането на когнитивните метафори и на моделите, които ги изграждат, се възприема като неотменна част от работата по реконструкция на ценностите от българския аксиологичен лек-

сикон, заложен в проекта „Теория и практика на аксиологичните изследвания на езика и речта в България – общочовешки универсалии и национална специфика на ценностите“, а термините *когнитивна метафора* и *когнитивен модел* се залагат като базови в процеса на концептуалния анализ.

Ценностите изграждат езиковата картина на света на даден народ и освен че не са застинали във времето, но и не съществуват сами за себе си. Напротив – те са в интерференция и взаимовръзка с други ценности от аксиосферата, към която принадлежат. Така аксиологичната реалност на общността се гради върху системата от ценности, които ръководят индивида в ежедневието му, направляват го в неговите конкретни желания и далечни цели, оформят етичния му профил. По наше мнение важен етап от реконструкцията на дадена ценност е именно извеждането и анализът на кохеренцията ѝ с други ценности от същата концептосфера. Това е „свидетелство за значимостта на дадения концепт в концептосферата на определена общност, доколкото отразява средищното му положение, обусловено от взаимовръзката му с други концепти“ (Кирилова/Kirilova 2017б: 52). На практика това може да се осъществи чрез проследяването на лексикалната съчетаемост на ключовата лексема, репрезентант на конкретен културен концепт, и на нейните производни, на видовете синтагми, в които тя участва. (В разработките по методиката на Люблинската етнолингвистична школа се използва терминът *колокация*).

Лексикалната съчетаемост, или колокациите, са отправна точка и за наблюденията относно ролята на изследваната ценност като елемент от *бинарни опозиции*. Виждаме този тип наблюдения като важен етап от процеса на реконструиране на съдържанието на концептите с аксиологична натовареност, тъй като „всяка културна традиция създава своя йерархия на противопоставянията“ (Витанова/Vitanova 2023: 22). Включването на концепта като елемент от опозиционна двойка или като ценностен компонент от такава двойка (Кирилова/Kirilova 2017б: 74–85) се изтъква като „един от най-важните признаци в категориалния статус на концептите“ (Карасик/Karasik 2005:30–33) и би насочило изследователя към изводи за мястото им в аксиологическата стълбица на дадената общност.

Основно достижение в концепцията, изработената от Люблинската когнитивна лингвистика, е *когнитивната дефиниция*. Тя има за цел да покаже начините, по които ползвателите на езика интерпретират определена ценност или света като цяло (Бартмиński/Bartmiński 2019: 31). При нея „научният характер на дефиницията е отхвърлен в полза на ежедневието и всеобщо разбиране. Тук значението се третира не като абстрактна и обективна, а като една субективна същност, която показва какво хората разбират под определени думи, какво съдържание (черти, ценности) имат предвид, създавайки ментален образ на предмета“ (Сотиров/Sotirov 2019: 41). Водещо при нейното формулиране е субективното начало. Тя се състои от две части

– документална и експликационна. Бихме могли да кажем, че експликационната част е съставена от признаците на концепта, изведени от всички релевантни факти, отнасящи се до него, и като се вземат под внимание всички източници (езикови и неезикови), които, от своя страна, изграждат нейната документална част.

В статията *What data are relevant to ethnolinguistic analyses* [Какви данни са приложими при етнолингвистичния анализ] Ст. Небжеговска-Бартминска представя следната триада данни, релевантни за реконструиране на съдържанието на дадена ценност и за извеждането на когнитивната ѝ дефиниция: *системни* (от различни речници, представени хронологично), *текстови* (медийни и художествени текстове, паремии и др.) и *анкетни данни* (Niebrzegowska-Bartmińska 2018: 17). По наше мнение данните от проведени анкети са интересна отличителна черта в концепцията на полските етнолингвисти. В провеждането на анкети те виждат възможност не само да бъдат потвърдени изведените от другите източници концептуални признаци, но и начин за дообогатяване на когнитивната дефиниция с нови признаци.

Учените от Софийския център за етнолингвистични изследвания също прилагат метода за събиране на данни чрез анкети с цел изграждане на цялостна картина при анализа на конкретен концепт и/или ползват Българския асоциативен речник (БАР/BAР 2003). Ето някои от изследванията, базирани изключително на анкетен материал: Панчев, И. *Разбиранията за добро и зло като лингвокултурологични концепти у носителите на български и руски език. Анализ на анкетен материал* (Панчев/Panchev 2006); Мичева-Пейчева, К. *Свободата в асоциативното мислене на българина* (Мичева-Пейчева/Micheva-Peycheva 2015); Китанова, М. *Домът в асоциативното мислене на българина* (Китанова/Kitanova 2015b); Кирилова, Й. *Съвременното състояние на концепта душа (върху анкетен материал)* (Кирилова/Kirilova 2023); Китанова, М., Цв. Ангелова *Концептът СЕМЕЙСТВО през призмата на анкетните данни* (Китанова, Ангелова/Kitanova, Angelova 2020: 105–132). През 2017 г. в Полша излиза от печат сборникът *Nazwy wartości w językach europejskich. Raport z badań empirycznych* [Названия на ценности в европейските езици. Доклади от емпирични изследвания], в който са публикувани анализи на концептите *дом*, *Европа*, *труд*, *чест*, *свобода* на различни славянски езици (включително и на български език) с участието на членове от Софийския център за етнолингвистични изследвания). Включените в сборника статии са базирани изцяло на данни, събрани от анкетни проучвания (NWJE 2017).

Абсолютно достижение и най-значим принос на учените от Люблинската етнолингвистична школа е създадената стройна концепция за „изследване на начина на разбиране на названията на ценностите в различните

национални езици“ (Небжеговска-Бартминска/Niebrzegowska-Bartmińska 2014: 422), както и за реконструиране на семантичното съдържание и извеждане на когнитивната дефиниция на ценностите от Славянския аксиологичен лексикон (LASiS, т. 1–5 2015–2019). Това дава изключителна възможност за по-нататъшни съпоставки на анализите на ценностите в различните езици и култури. Пример за подобна обобщаваща съпоставителна разработка върху концепта *Европа* дава проф. Й. Бармински с книгата си *Language in the Context of Culture. The Metaphor of „Europe as Home“ in This Day and Age* [Езикът в контекста на културата. Метафората „Европа като дом“ в наши дни] (Bartmiński 2018). Така бъдещата работа на етнолингвистите от славянската общност е свързана както с дообогатяване на Славянския аксиологичен лексикон (LASiS), така и със създаването на сравнителни изследвания, в които ще бъдат съпоставяни ценности, вече разработени по единната методология на люблинските етнолингвисти.

Именно в тази насока работят и учените от Секцията за етнолингвистика към Института за български език на БАН – обогатяване на българския аксиологичен лексикон и утвърждаване на оригинален почерк при анализа и реконструкцията на националноспецифични и общочовешки концепти с аксиологична окраска.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Фрагменти от цялостното изследване на някои от споменатите ценности се представят в настоящия брой на сп. *Български език*.

² Учени от Софийския център за етнолингвистика участват в три от тях и представят специфичното за българина възприемане на концептите *дом*, *труд* и *свобода* (Китанова/Kitanova 2015a; Витанова/Vitanova 2016; Мичева-Пейчева/Micheva-Peycheva 2019).

³ Виж *Легурска, П.* За концептуалния анализ в лексикографията (Легурска/Legurska 1999).

⁴ Например когнитивната метафора *сърце – човек* в паремните е реализирана чрез когнитивните модели *сърце – жена* (Зимно слънце и женско сърце не са да ги вярваш); *сърце – страхливец* (Какво ми е стреснато сърцето); *сърце – болник* (Болно сърце не яде, кахърно си похапнува) и т.н. (виж Кирилова/Kirilova 2014).

ЛИТЕРАТУРА

Андреева 2019: *Андреева, Ж.* Когнитивните метафори като средство за езикова демагогия в съвременните български политически речи. <<https://lib.uni-plovdiv.net/bitstream/handle/123456789/741/Zh.%20Andreeva.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.

АСБ 2023: Асоциативният свят на българина. – *Дзюло*, XXV. <https://www.abcdar.com/magazine/XXV/Dzl_2023_br25_09>.

БАР 2003: Български асоциативен речник. *Балтова, П. и кол.* Прав и обратен. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

- Бартмински 2014: *Бартмински, Й.* Седем ключови понятия на когнитивната етнолингвистика. – *Български фолклор*, № 4, с. 399–412.
- Бартминский 2019: *Бартминский, Й.* Об актуальных задачах этнолингвистики. – *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, Instytut Slawistyki PAN, Люблин, UMCS, s. 11–40.
- Верещагин, Костомаров 1983: *Верещагин, Е. М., Костомаров, В. Г.* Язык и культура. Москва.
- Витанова 2016: *Витанова, М.* Концептът труд/работа в българската езикова картина на света. – В: *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 3. Прага, pod redakcją Jerzego Bartmińskiego, Małgorzaty Brzozowskiej, Stanisławy Niebrzegowskiej-Bartmińskiej, Lublin, UMCS, с. 279–308.
- Витанова 2023: *Витанова, М.* Терминологията в българската етнолингвистична литература. Студии по терминология. София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, с. 9–38.
- Карасик 2005: *Карасик, В. И. и кол.* Иная ментальность. Москва, ГНОЗИС.
- Кирилова 2009: *Кирилова, Й.* Концептът ум в българската езикова картина на света. – *Български език*, № 2, с. 67–77.
- Кирилова 2014: *Кирилова, Й.* Когнитивната метафора сърце – човек в българската паремиялогия. – *Известия на Института за български език*, № 27, с. 175–183. <<https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=653226>>.
- Кирилова 2016: *Кирилова, Й.* Ориентационни метафори за ума в българските пословици и поговорки (в съпоставка с Тихонравовия дамаскин). – В: *Актуални проблеми на съвременната лингвистика. Юбилеен сборник в чест на проф. д.ф.н. д-р хон. кауза Стефана Димитрова*. София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, с. 270–276.
- Кирилова 2017а: *Кирилова, Й.* Концепт и езикова картина на света. – *Български език*, № 1, с. 67–80. <<http://www.balgarskiezik.eu/1-2017/Y-KIRILOVA-68-79-full.pdf>>.
- Кирилова 2017б: *Кирилова, Й.* Представата за ума в българската езикова картина за света. София, ДиоМира.
- Кирилова 2023: *Кирилова, Й.* Съвременното състояние на концепта душа (върху анкетен материал). – В: *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“*. София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, с. 253–263.
- Китанова 2015а: *Китанова, М.* Концептът дом в българската езикова картина на света. – В: *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*. t. 1. dom, pod redakcją Jerzego Bartmińskiego, Iwony Bielińskiej-Gardziel, Beaty Żywickiej, Lublin, с. 237–261.
- Китанова 2015б: *Китанова, М.* Домът в асоциативното мислене на българина. – *Българска реч*, 2015, № 3, с. 125–133.
- Китанова, Ангелова 2020: *Китанова, М., Цв. Ангелова.* Концептът СЕМЕЙСТВО през призмата на анкетните данни. – В: *Аксиологични проблеми в славянските езици. Традиции и съвременност*. София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, с. 105–133.

- Китанова 2022: *Китанова, М.* Когнитивна синтетична дефиниция на концепта РОДИНА в български език. – *Български език*, № 4, с. 28–43.
- Легурска 1999: *Легурска, П.* За концептуалния анализ в лексикографията. – *Лексикографски преглед*, № 1, с. 7–12.
- Легурска 2000: *Легурска, П.* Изучаване на националния манталитет върху езиков материал. Доклад на славистични четения 2000, Софийски университет. – *Чуждо-езиково обучение*, № 3, с. 3–9.
- Маслова 2006: *Маслова, В. А.* Введение в когнитивную лингвистику. Москва.
- Мичева-Пейчева 2015: *Мичева-Пейчева, К.* Свободата в асоциативното мислене на българина. – *Българска реч*, № 3, с. 134–141.
- Мичева-Пейчева 2019: *Мичева-Пейчева, К.* Концептът свобода в българския език. – В: *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 4. wolność, pod redakcją Macieja Abramowicza, Jerzego Bartmińskiego, Lublin, с. 431–473.
- Небжеговска-Бартминска 2014: Люблинската когнитивна етнолингвистика: от диалектологията и фолклористиката до междукултурната семантика. – *Български фолклор*, № 4, с. 413–435.
- Панчев 2006: *Панчев, И.* Разбиранията за добро и зло като лингвокултурологични концепти у носителите на български и руски език. Анализ на анкетен материал. – В: *Научни изследвания в чест и в памет на академик Иван Дуриданов*. Велико Търново, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, с. 265–270.
- Сотиров 2019: *Сотиров, П.* Идеите и постиженията на Люблинската етнолингвистична школа и новите перспективи пред българската лингвистика. – *ORBIS LINGUARUM*, Т. 17, № 2, 39. <<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=844150>>.
- Стернин 2001: *Стернин, И. А.* Методика исследования структуры концепта. – *Методологические проблемы когнитивной лингвистики*. Научное издание. Воронеж, ВГУ, с. 58–65.
- Bartmiński 2018: *Bartmiński, J.* Language in the Context of Culture. The Metaphor of “Europe as Home” in This Day and Age. Katowice.
- Kirilova 2020: *Kirilova, Y.* The SOUL and the metaphors of soul in the Bulgarian Proverbs as a Marker for its Axiological Value (compared to the concepts HEART and MIND). – In: *13th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, ACTAS ICP19 Proceedings*. Rui Soares & Outi Lauhakangas (eds.), Tavira.
- Lakoff, Johnson 1980: *Lakoff, G., M. Johnson.* Metaphors we live by. Chicago, University of Chicago Press.
- LASIS 2015–2019: *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów* *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, Tom 1–5. red. Jerzy Bartmiński, Lublin, Wydawnictwo UMCS.
- Niebrzegowska-Bartmińska 2018: *Niebrzegowska-Bartmińska, S.* What data are relevant to ethnolinguistic analyses? – *Ethnolinguistics*, № 29, Lublin, pp. 11–29.
- NWJE 2017: *Nazwy wartości w językach europejskich. Raport z badań empirycznych*. Red. Iwona Bielińska-Gardziel, Małgorzata Brzozowska, Beata Ży-

wicka. Przemysł: Wydawnictwo Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska, Przemysł.

Rodziewicz 2017: *Rodziewicz, B.* Values, their hierarchy and understanding among Polish, Russian and German students. – *Etnolingwistyka*, № 28, Lublin, pp.141–152.

REFERENCES

- Andreeva 2019: *Andreeva, Zh.* Kognitivnite metafori kato sredstvo za ezikova demagogiya v savremennite balgarski politicheski rechi. <<https://lib.uni-plovdiv.net/bitstream/handle/123456789/741/Zh.%20Andreeva.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.
- ASB 2023: *Asotsiativniyat svyat na balgarina.* – *Dzyalo*, XXV. <https://www.abcdar.com/magazine/XXV/Dzl_2023_br25_09>.
- BAR 2003: *Balgarski asotsiativen rechnik.* Baltova, P. i kol. Prav i obraten. Sofia, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Bartmiński 2014: *Bartmiński, J.* Sedem klyuchovi ponyatiya na kognitivnata etnolingvistika. – *Balgarski folklor*, № 4, s. 399–412.
- Bartmiński 2018: *Bartmiński, J.* Language in the Context of Culture. The Methaphor of “Europe as Home“ in This Day and Age. Katowice.
- Bartmiński 2019: *Bartmiński, J.* Ob aktualnykh zadachakh etnolingvistiki. – *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, Instytut Slawistyki PAN, Lublin, UMCS, s. 11–40.
- Karasik 2005: *Karasik, V. I. i kol.* Inaya mental'nost. Moskva, GNOZIS.
- Kirilova 2009: *Kirilova, Y.* Kontseptat um v balgarskata ezikova kartina na sveta. – *Balgarski ezik*, № 2, s. 67–77.
- Kirilova 2014: *Kirilova, Y.* Kognitivnata metafora sartse – chovek v balgarskata paremiologiya. – *Izvestiya na Instituta za balgarski ezik*, № 27, s. 175–183. <<https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=653226>>.
- Kirilova 2016: *Kirilova, Y.* Orientatsionni metafori za uma v balgarskite poslovitsi i pogovorki (v sapostavka s Tihonravoviya damaskin). – In: *Aktualni problemi na savremennata lingvistika. Yubileen sbornik v chest na prof. d.f.n. d-r khon. kauza Stefana Dimitrova.* Sofia, Akademichno izdatelstvo “Prof. Marin Drinov”, s. 270–276.
- Kirilova 2017a: *Kirilova, Y.* Kontsept i ezikova kartina na sveta. – *Balgarski ezik*, № 1, s. 67–80. <<http://www.balgarskiezik.eu/1-2017/Y-KIRILOVA-68-79-full.pdf>>.
- Kirilova 2017b: *Kirilova, Y.* Predstavata za uma v balgarskata ezikova kartina za sveta. Sofia, DioMira.
- Kirilova 2020: *Kirilova, Y.* The SOUL and the metaphors of soul in the Bulgarian Proverbs as a Marker for its Axiological Value (compared to the concepts HEART and MIND). – In: *13th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, ACTAS ICP19 Proceedings.* Rui Soares & Outi Lauhakangas (eds.), Tavira.
- Kirilova 2023: *Kirilova, Y.* Savremennoto sastoyanie na kontseptata dusha (varhu anketen material) – In: *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsiya na Instituta za balgarski ezik “Prof. Liybobmir Andrejchin”.* Sofia, Akademichno izdatelstvo “Prof. Marin Drinov”, s. 253–263.

- Kitanova 2015a: *Kitanova, M.* Kontseptat dom v balgarskata ezikova kartina na sveta. – In: *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*. t. 1. dom, pod redakcją Jerzego Bartmińskiego, Iwony Bielińskiej-Gardziel, Beaty Żywickiej, Lublin, s. 237–261.
- Kitanova 2015b: *Kitanova, M.* Domat v asotsiativnoto mislene na balgarina. – *Balgarska rech*, № 3, s. 125–133.
- Kitanova, Angelova 2020: *Kitanova, M., Tsv. Angelova.* Kontseptat SEMEYSTVO prez prizmata na anketnite dannii. – In: *Aksiologichni problemi v slavyanskite ezitsi. Traditsii i savremennost*. Sofia, Akademichno izdatelstvo “Prof. Marin Drinov”, s. 105–133.
- Kitanova 2022: *Kitanova, M.* Kognitivna sintetichna defnitsiya na kontseptata RODINA v balgarski ezik. – *Balgarski ezik*, № 4, s. 28–43.
- Lakoff, Johnson 1980: *Lakoff, G., M. Johnson.* Metaphors we live by. Chicago, University of Chicago Press.
- LASiS 2015–2019: *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów* *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, Tom 1–5. red. Jerzy Bartmiński, Lublin, Wydawnictwo UMCS.
- Legurska 1999: *Legurska, P.* Za kontseptualniya analiz v leksikografiyata. – *Leksikografski pregled*, № 1, s. 7–12.
- Legurska 2000: *Legurska, P.* Izuchavane na natsionalniya mantalitet varhu ezikov material. Doklad na slavistichni cheteniya 2000, Sofiyski universitet. – *Chuzhdoezikovo obuchenie*, № 3, s. 3–9.
- Maslova 2006: *Maslova, V. A.* Vvedenie v kognitivnuju lingvistiku. Moskva.
- Micheva-Peycheva 2015: *Micheva-Peycheva, K.* Svobodata v asotsiativnoto mislene na balgarina. – *Balgarska rech*, № 3, s. 134–141.
- Micheva-Peycheva 2019: *Micheva-Peycheva, K.* Kontseptat svoboda v balgarskiya ezik. – In: *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 4. wolność, pod redakcją Macieja Abramowicza, Jerzego Bartmińskiego, Lublin, s. 431–473.
- Niebrzegowska-Bartmińska 2014: *Niebrzegowska-Bartmińska, S.* Lyublinskata kognitivna etnolingvistika: ot dialektologiyata i folkloristikata do mezhdukulturnata semantika. – *Balgarski folklor*, № 4, s. 413–435.
- Niebrzegowska-Bartmińska 2018: *Niebrzegowska-Bartmińska, S.* What data are relevant to ethnolinguistic analyses. – *Ethnolinguistics*, № 29, Lublin, pp. 11–29.
- NWJE 2017: *Nazwy wartości w językach europejskich. Raport z badań empirycznych*. Red. Iwona Bielińska-Gardziel, Malgorzata Brzozowska, Beata Żywicka. Przemysł: Wydawnictwo Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska, Przemysł.
- Panchev 2006: *Panchev, I.* Razbiraniyata za dobro i zlo kato lingvokulturologichni kontsepti u nositelite na balgarski i ruski ezik. Analiz na anketen material. – In: *Nauchni izsledvaniya v chest i v pamet na akademik Ivan Duridanov*. Veliko Tarnovo, Universitetsko izdatelstvo “Sv. sv. Kiril i Metodiiy”, s. 265–270.
- Rodziewicz 2017: *Rodziewicz, B.* Values, their hierarchy and understanding among Polish, Russian and German students. – *Etnolingwistyka*, № 28, Lublin, pp. 141–152.

- Sotirov 2019: *Sotirov, P.* Ideite i postizheniyata na Lyublinskata etnolingvisticzna shkola i novite perspektivi pred balgarskata lingvistika. – ORBIS LINGUARUM, T. 17, № 2, 39. <<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=844150>>.
- Vereshtagin, Kostomarov 1983: *Vereshtagin, E. M., Kostomarov, V. G.* Jazyk i kul'tura. Moskva.
- Vitanova 2016: *Vitanova, M.* Kontseptat trud/rabota v balgarskata ezikova kartina na sveta. – In: *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 3. praca, pod redakcją Jerzego Bartmińskiego, Małgorzaty Brzozowskiej, Stanisławy Niebrzegowskiej-Bartmińskiej, Lublin, UMCS, s. 279–308.
- Vitanova 2023: *Vitanova, M.* Terminologiyata v balgarskata etnolingvisticzna literatura. Studii po terminologiya. Sofia, Akademichno izdatelstvo “Prof. Marin Drinov”, s. 9–38.

✉ Доц. д-р Йоанна Кирилова

Секция за етнолингвистика

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“

при Българската академия на науките

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ *Assoc. Prof. Yoanna Kirilova, PhD*

Department of Ethnolinguistics

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

52 Shipchenski prohod, Bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria